

Antropocæne fortællinger

Ejsing, Mads

Published in:
K & K

Publication date:
2020

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Andet](#)

Citation for published version (APA):
Ejsing, M. (2020). Antropocæne fortællinger. *K & K*, 48(129), 59-76.
<https://tidsskrift.dk/kok/article/view/121478/168852>

ANTROPOCÆNE FORTÆLLINGER

Mindre end én, flere end mange

Denne artikel bidrager til diskussionerne omkring det antropocæne ved at introducere og diskutere tre fortællinger om det antropocæne, der har vundet genklang inden for samfundsteorien i de senere år: den økomodernistiske, den øko-marxistiske og den nymaterialistiske.¹ Jeg er ikke den første, der giver mig i kast med et sådant projekt, men hvor tidligere bidrag i en dansk sammenhæng primært har fokuseret på antropocæn-begrebets filosofiske implikationer for henholdsvis samfunds- og kulturteorien (se Blok; Tønder), fokuserer jeg her på den betydning, som de forskellige teoretiske perspektiver har for vores forståelse af politik i det antropocæne. Det gør jeg mere specifikt ved at bringe de abstrakte teoretiske diskussioner om det antropocæne i samtale med en række små etnografiske fortællinger fra området omkring Lemvig på den jyske vestkyst, hvor man i øjeblikket kæmper med en række af de øko-politiske udfordringer, som den globale opvarmning rejser.

1 Titlen på denne artikel stammer oprindeligt fra Anna Tsings kreative omskrivning af Marilyn Stratherns "mere end én, men færre end mange." Omskrivningen fremhæver det forhold, at det antropocæne ikke er én samlet ting, men et kludetæppe af mange små antropocæne landskaber, eller "patches" som Tsing kalder det (Tsing, "Earth Stalked by Man" 14).

Artiklens argument er todelt. For det første er argumentet, at igangværende diskussioner inden for samfundsvidenskaben omkring hvilken forståelse af den antropocæne epoke, der er den rigtige, og om man i virkeligheden burde tale om det kapitalocæne, plantationocæne eller chutlucene, er uhensigtsmæssige.² Der er, som jeg vil forsøge at vise, behov for at holde de forskellige teoretiske forståelser af det antropocæne i live, og måske endda tilføje nye (Grove). Hvert af disse perspektiver tillader os nemlig at se og fremhæve visse dele af det antropocæne vilkår, samtidig med, at de overser eller tilsidesætter andre dele. Der vil ofte være god grund til at forholde sig kritisk til specifikke forståelser af det antropocæne, især når disse anvendes til at begrunde politisk praksis, men på teori-niveau er der behov for at fastholde den åbenhed, der stadig eksisterer i antropocæn-begrebet. Det er en del af begrebets styrke.

Dette leder til den anden del af artiklens argument, nemlig at der på grund af denne konceptuelle åbenhed er behov for at supplere de abstrakte teoretiske diskussioner om det antropocæne med konkrete studier af levet politisk praksis. Det antropocæne er ikke én samlet ting, eller et abstrakt fælles globalt vilkår, men nærmere et "kludetæppe" af sammenviklede virkeligheder, der leves forskelligt på tværs af tid og sted. Derfor kombinerer jeg nedenfor de tre abstrakte teoretiske perspektiver med en række små, lokale fortællinger fra mit etnografiske feltarbejde i området omkring Lemvig, hvor man i øjeblikket kæmper med den slags sammenviklinger af økologiske og socio-demografiske problemstillinger, som kendetegner det antropocæne. Formålet med artiklen er således at illustrere, dels hvordan de abstrakte teoretiske fortællinger om det antropocæne kan bidrage til forståelsen af lokale øko-politiske praksisser et sted som Lemvig, og dels hvordan konkrete, lokale fortællinger kan være med til at vise begrænsningerne ved at insistere på én global fortælling om det antropocæne.

2 For en introduktion til disse diskussioner, se for eksempel *Anthropocene or Capitalocene? Nature, History, and the Crisis of Capitalism* (Altvater et al.).

EN STRØM AF HISTORIER SOM VIDENSKABELIG METODE

Artiklen er bygget op om det, antropologen Anna Tsing kalder "en strøm af historier" som videnskabelig metode. Tanken er, at en strøm af korte og uafsluttede fortællinger kan være med til at skabe nye åbninger og forbindelser, som ellers ofte lukkes ned i mere traditionelle videnskabelige analyser, der sigter mod at overlevere en endelig og afrundet konklusion (*The Mushroom at the End of the World* 37).³ Som Donna Haraway beskriver i sin bog *Staying With the Trouble*, er de abstrakte teoretiske fortællinger om det antropocæne hele tiden på vej til at blive "for store", hvilket begrænser vores evne til at tænke anderledes og se, hvad der ellers er (50). Der er med andre ord behov for at udfordre former for tænkning, der forudsætter et fælles globalt perspektiv uden tilstrækkelig følsomhed over for lokale forskelligheder, og i stedet bevæge sig i retning af en mere situeret og kontekstsensitiv form for vidensproduktion (Latour, *Facing Gaia*; Haraway).⁴ At fortælle en strøm af historier er med andre ord et forsøg på at tænke det antropocæne anderledes ved hjælp af fortællinger, der drager modtageren ind og inviterer til nye historier, frem for at insistere på at være hele historien. At det antropocæne udgør en kompleks og sammensat virkelighed er ikke nyt. Det er imidlertid forsøget på at tage denne erkendelse seriøst og integrere den i vores måde at studere det antropocæne på, jeg her gerne vil bidrage til.

3 Formatet er blandt andet inspireret af Anna Tsings artikel "Earth Stalked By Man" i *The Cambridge Journal of Anthropology*, hvor hun anvender en række etnografiske "røverhistorier", som hun sarkastisk kalder dem, til at underbygge de teoretiske pointer (Tsing, "Earth Stalked by Man"). For mere om forsøget på at gøre og skrive anderledes videnskab i det antropocæne, se også Deborah Rose's essay "Slowly: Writing into the Anthropocene" (Rose).

4 Det bør her understreges, at bevægelsen mod det lokale ikke er en komplet afvisning af relevansen af et globalt perspektiv, men et forsøg på at modbalancere en udbredt tendens i diskussionerne om det antropocæne, der har det med at gå direkte til et globalt niveau uden at tage det lokale tilstrækkeligt seriøst. Der er stadig behov for at tænke over, hvordan specifikke, lokale initiativer kan skaleres op med henblik på at adressere de mange udfordringer i det antropocæne, som rækker udover det lokale. For et muligt bud herpå, som tager det lokale seriøst uden at insistere på en skarp dikotomi, se f.eks. William Connolly, *Facing the Planetary*; kap. 5.

DEN ØKOMODERNISTISKE FORTÆLLING OG DEN MENNESKELIGE EPOKE

"At sige at Jorden er en menneskelig planet bliver mere og mere sandt som tiden går. Mennesket er skabt af Jorden, og Jorden omskabes af menneskets hænder." (Asafu-Adjaye et al. 6). Sådan starter fortællingen om det antropocæne i det økomodernistiske manifest fra 2013. Det er en fortælling med én aktør. Én klar protagonist: Menneskeheden. Det er menneskeheden, som har bragt planeten ind i den igangværende økologiske krise, og det er op til menneskeheden at bringe den tilbage på ret køl og sikre et "godt" antropocæn (Asafu-Adjaye et al.).

Hvis det skal lykkes, kræver det imidlertid to ting ifølge økomodernisterne: For det første en gennemgribende "afkobling" af menneskelig aktivitet fra jordens naturlige økosystemer (Asafu-Adjaye et al. 18). En afkobling, der skal drives frem ved hjælp af teknologiske fremskridt – som for eksempel dem, der har fundet sted inden for landbrugsindustrien, hvor man i dag producerer langt mere per areal end man gjorde for to hundrede år siden (Asafu-Adjaye et al. 13). Uden sådanne teknologiske fremskridt er der, ifølge økomodernisterne, ingen troværdig vej til meningsfuld klimasikring (Asafu-Adjaye et al. 21). For det andet kræver det, at vi påtager os det ansvar, der følger med i kraft af, at menneskeheden i det antropocæne er blevet en slags jordiske halvguder (Lynas). For økomodernisterne indebærer dette ansvar, at vi på sigt kan blive nødt til at gribe ind i og forandre jordens økosystemer ved hjælp af såkaldt klimamanipulation ("Geoengineering"), hvis vi skal undgå de værste konsekvenser af den igangværende klimakrise (Keith). Blandt de i øjeblikket mest populære forslag er, for eksempel, "stratosfærisk aerosol injektion", der indebærer at skyde tonsvis af forstøvede sulfat-partikler op i atmosfæren med henblik på at holde solens stråler ude og derigennem begrænse den globale opvarmning: en idé, der er inspireret af de dynamikker, der udspiller sig omkring større vulkanudbrud (Crutzen).

Det mest iøjnefaldende ved den økomodernistiske fortælling om det antropocæne er imidlertid dens urokkelige tro på fremtiden og på fremskridtet. I en tid hvor store dele af den naturvidenskabelige forskningsverden råber op om, at vi har kurs direkte mod afgrunden, er der hverken alarmisme eller nogen udpræget bekymring at spore hos økomodernisterne. Ikke alene fastholder de troen på, at det nok skal lykkes at realisere

det "gode" antropocæne gennem teknologiske fremskridt, de har også en stålsat tro på, at dette kan – og bør – ske inden for rammerne af eksisterende liberale demokratier. Som de skriver i manifestets afsluttende afsnit:

Vi omfavner på den måde et optimistisk syn på menneskelige kapaciteter og på fremtiden. [...] Vi værdsætter liberale principper om demokrati, tolerance og pluralisme i sig selv, samtidig med at vi hævder dem som nøglen til at sikre et godt antropocæn. (Asafu-Adjaye et al. 31)

Med andre ord, hvis vi skal undgå de værste følger af klimaforandringer i dag, så er der behov for at promovere og accelerere de selvsamme dynamikker, som har bragt os ind i det antropocæne til at starte med: Teknologisk fremskridt, økonomisk vækst og menneskelig fornuft.

HISTORIE FRA FELTEN 1: GRØN ENERGI OG KLIMAKOMMUNE

De første vindmøller begyndte at skyde op i området omkring Lemvig i slutning af 1980'erne, og i dag er kommunen blandt dem i Danmark, der producerer mest grøn energi fra landstående vindmøller relativt til areal og indbyggertal. Den primære drivkraft bag denne udvikling har dog ikke været miljøbevidsthed eller klimabekymring, men noget helt andet: Penge. Som en lokalpolitiker fra SF påpegede over for mig under mit feltarbejde sidste år, så er det er ingen hemmelighed, at Lemvig først og fremmest er grøn på grund af pengene (Personligt interview, 22. november, 2018) Pointen er ikke, at økonomiske motiver nødvendigvis gør udviklingen mindre prisværdig. Det mere interessante fra et teoretisk perspektiv er imidlertid, at de økonomiske succes historier omkring vindmøller har medvirket til at åbne lokalbefolkningens øjne for værdien af "den grønne dagsorden." I en sådan grad, at både kommunens ansatte og lokalpolitikere på tværs af partierne ikke længere tøver et sekund med stolt at fortælle, at Lemvig i dag er en "grøn energi"-kommune. Som direktøren for teknik- og miljøforvaltningen beskrev det, så er folk i Lemvig for alvor blevet opmærksomme på, at det at være grøn ikke kun er godt for miljøet, men også kan være "en god forretning" (personligt interview, 20. november, 2018).

Udviklingen har i de senere år ført til en strid i byrådet om, hvorvidt Lemvig skulle forblive en "grøn energi"-kommune, eller om man burde

hæve ambitionerne på det grønne område og stræbe efter at blive en "klima"-kommune. Ifølge førnævnte lokalpolitikker fra SF er hensyn til klimaet tidligere blevet mødt med massiv politisk modstand, fordi mange i byrådet har ment, at man ikke burde blande energipolitik og klimapolitik sammen – underforstået, at man gerne ville fortsætte med at sælge strøm fra vindmøller, men at man ikke var villig til at investere i indsatser på andre områder. Men de senere år er der alligevel sket et skift. Den 28. november 2018 vedtog byrådet enstemmigt en ny politisk vision for kommunen, der indeholder "klima" og "grøn omstilling" som ét af sine kerneområder.⁵ Og det er ikke kun tom snak. I 2017 sluttede Lemvig sig til en række danske kommuner i det såkaldte "Coast to Coast Climate Challenge" (C2C), der er et 6-årigt klimatilpasnings-projekt delvist finansieret af EU. Og ét af C2C-projektets centrale elementer er etableringen af et nyt internationalt klimacenter ved navn "Klimatorium", der skal bygges på havnefronten i Lemvig og forventes at stå klar til åbning i sommeren 2020.

Det erklærede formål med det nye Klimatorium er at bringe den offentlige sektor, private firmaer, klimaforskere og civilsamfund sammen i et forsøg på at udvikle innovative løsninger, der både kan adressere eksisterende udfordringer på klimaområdet og medvirke til at skabe nye jobs i kommunen, hvor man ligesom andre såkaldt "udkantskommuner" kæmper med en række socio-demografiske udfordringer. Men selvom sproget har ændret sig fra grøn energi til klima, og fra vindmøller til Klimatorium, er de underliggende motiver forblevet nogenlunde intakte. Som én af lederne af projektet fortalte mig, så er ambitionen med Klimatoriet at blive "det nye Vestas" på markedet for klimatilpasningsløsninger. Og da jeg spurgte nærmere ind til, hvilken rolle bekymringen for klimaforandringer spillede, sagde han følgende:

Verden kommer ikke til at gå under – i hvert fald ikke i de næste 10 generationer. Vi har som mennesker en helt særlig evne til at tilpasse os, og jeg er overbevist om det menneskelige drive efter profit vil skabe de nye teknologiske løsninger, der skal til. Markedet skal nok løse det. (Personligt interview, 26. november, 2018)

5 Se Lemvig Kommune - Vision, Politikker Og Strategier via <https://www.lemvig.dk/Vision--politikker-og-strategier.aspx>

Denne korte fortælling rejser nogle interessante perspektiver for vores forståelse af det antropocæne, og mere specifikt for værdien af den økomodernistiske fortælling. Den peger nemlig på, at selv indsatser, der på den korte bane kan virke utilstrækkelige (et ensidigt fokus på energiområdet) på længere sigt kan løbe ud over sine egne bredder, så at sige, og agere platform for nye og mere ambitiøse initiativer (et bredere fokus på klima). Omvendt er der dog fortsat god grund til at forholde sig skeptisk over for troen på, at markedsdynamikker og teknologiske fremskridt i sig selv kommer til at løse udfordringerne på klimaområdet. For at forstå denne skepsis bedre, er vi dog nødt til at bevæge os væk fra den økomodernistiske forståelse.

DEN ØKO-MARXISTISKE FORTÆLLING OG DEN FOSSILE KAPITALISME

Hvor økomodernisterne fastholder, at det antropocæne udgør en kærkommen anledning til at udvide menneskets teknologiske kontrol over naturen, og at den igangværende klimamæssige og økologiske krise kan – og bør – løses inden for rammerne af de eksisterende samfund, så argumenterer øko-marxisterne omvendt for, at håndteringen af disse kriser kræver et grundlæggende opgør med netop de eksisterende økonomiske og sociale samfundsforhold (Moore; Foster; Malm, *The Progress of This Storm*).

Den øko-marxistiske fortælling tager udgangspunkt i det fænomen, Andreas Malm har kaldt "den fossile kapitalisme" (*Fossil Capital* 11). Den fossile kapitalisme er en ifølge Malm historisk specifik økonomisk-politisk konstellation, der har sit ophav i Storbritannien i slutningen af det 18. århundrede med opfindelsen af dampmaskinen, hvormed man overgik fra én form for energikilde, særligt vandkraft, til at være afhængig af fossile brændstoffer, på dette tidspunkt kul (*Fossil Capital* 19). Dette skifte betød, at man nu kunne producere energi uden at være afhængig af naturens omskiftelighed. Så længe man havde adgang til kapital og billig arbejdskraft (hvilket der var rigeligt af, fordi fabrikken, modsat vandværket, kunne flytte efter arbejdskraft) kunne man nu blive ved med at udvide sin produktion ved at tilføje endnu en maskine og afbrænde mere kul. Overgangen medførte en væsentlig forskydning i styrkeforholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager, fordi dampmaskinen var med til at gøre arbejdsgivere mindre afhængige

af manuel arbejdskraft (*Fossil Capital* 222). Ifølge Malm var det især disse to udviklinger – muligheden for endeløs udvidelse og maskinkraftens omformning af de sociale magtstrukturer – der lagde kimen til den krise, som vi oplever konsekvenserne af i dag. En krise hvor fortsat afbrænding af fossile brændsler, udledning af drivhusgasser og deraf følgende global opvarmning har bragt os på kurs mod vores egen undergang – og ovenikøbet givet mange en følelse af, at det ikke rigtigt kan være anderledes.

Men det kan være anderledes, ifølge øko-marxisterne. Det kræver imidlertid, at vi indser, at det antropocæne ikke markerer tilblivelsen af en ny epoke, hvor hele menneskeheden har fået større indflydelse på jordens økosystemer og derfor bærer et fælles ansvar for den nuværende krise. Malms historiske analyse viser tværtimod, at det var en lille minoritet af privilegerede hvide mænd fra den britiske overklasse, som indførte dampmaskinen og dermed lagde fundamentet for de produktionsforhold i den fossile økonomi, som i dag har bragt os faretruende tæt på vores egen udslettelse (*Fossil Capital* 267). Ét af problemerne med den naturvidenskabelige forståelse af det antropocæne er, at den fejlagtigt placerer "menneskeheden" som én samlet bagvedliggende aktør og årsag, og dermed overser de specifikke sociale og historiske drivkræfter, som ligger til grund for den globale opvarmning (Malm og Hornborg). Den dag i dag er det stadig kun et lille udsnit af menneskeheden, der bærer langt størstedelen af ansvaret for den globale opvarmning: I begyndelsen af det 21. århundrede stod de fattigste 45 pct. af menneskeheden for 7 pct. af de samlede CO₂-udslip, alt imens de rigeste 7 procent stod for 50 pct. (*Fossil Capital* 268).

Det, der er brug for, ifølge øko-marxismen, er et radikalt opgør med det egentlige problem: Den fossile kapitalisme. I en verden hvor de rigeste 1 pct. har et CO₂-aftryk, der er 175 gange større end de fattigste 10 pct., er man simpelthen nødt til at trække en linje i sandet, som Malm skriver (*The Progress of This Storm* 189). Hvis der skal være nogen som helst chance for at råde bod på den nuværende situation på klimaområdet, er der behov for en "radikal polarisering" mellem den rigeste 1 pct. og de øvrige 99 pct. Man er nødt til at trække linjerne mellem den etablerede kapitalistiske elite og alle andre skarpt op, sætte hårdt mod hårdt, og i fællesskab begå hvad Malm beskriver som det mest militante og kompromisløse opgør med det nuværende system nogensinde – en klimarevolution (*The Progress of This Storm* 226).

HISTORIE FRA FELTEN 2: GIFTIG KAPITALISME OG FOLKELIG MODSTAND

Cheminova er en stor multinational kemikalievirksomhed, der primært producerer sprøjtemidler til landbrugssektoren, og som har et stort produktionsanlæg liggende ud for Harboøre i Lemvig kommune. Cheminova er kendt i offentligheden på grund af deres medskyldighed i forbindelse med "Høfde 42": et giftdepot, der ligger på den jyske vestkyst ud for Harboøre tange, hvor blandt andre Cheminova, men også den danske stat, var med til at dumpe tonsvis af giftigt affald i løbet af 1950'erne og 1960'erne med fæle konsekvenser for det lokale miljø. På grund af Cheminovas store økonomiske betydning for mange af de lokale, var modstanden omkring Høfde 42 i begyndelsen relativt begrænset, og den bestod mere eller mindre af én enkelt person: Aage Hansen, som sidenhen er blevet beskrevet som "Danmarks første miljøaktivist" (Rothenborg). I dag ledes lokalsamfundets kamp for at få ryddet op ved Høfde 42 an af Aages søn, Bjarne Hansen. Denne kamp er kun blevet mere presserende i takt med, at nye undersøgelser har peget på, at stigende havstande som følge af den globale opvarmning risikerer at forværre situationen og forårsage øgede giftudslip med fatale konsekvenser for det lokale miljø.

Én af de interessante ting ved historien om Høfde 42, at folkestemningen i lokalområdet har ændret sig markant siden 1950'erne og 1960'erne. Der er i dag enighed blandt de lokale om, at Høfde 42 var en miljømæssig skandale, og at der må lægges kollektivt pres på de politiske beslutningstagere og den danske stat for at få dem til at tage ansvar og gøre skaden god igen. Som den lokale naturvejleder udtrykte det, da jeg talte med ham om Høfde 42: "I dag finder du ikke én fra Lemvig, der mener, at Høfde 42 var en god idé" (Personligt interview, 29. november, 2019). Og selvom det har taget lang tid at nå hertil, rejser det alligevel et interessant spørgsmål i forhold til den nuværende situation på klimaområdet: Kan (og vil) en lignende udvikling finde sted med hensyn til de lokales holdning til den igangværende klimamæssige og økologiske krise?

Én umiddelbar forskel på Høfde 42 og den globale opvarmning, der giver anledning til pessimisme, er, at hvor gift i lokalområdet udgør en nær og kropslig trussel, så virker truslen på klimaområdet for mange fjern og abstrakt. Dette taler til en mere generel udfordring på klimaområdet.

Denne udfordring blev formuleret rammende af forkvinden for den lokale integrationsforening i Lemvig, der selv havde været aktiv i miljøkampen i 70'erne som medlem af NOAH. Dengang kæmpede de, som hun sagde, for at få giften ud af spegepølsen: "I dag er kampen anderledes. Det foregår ligesom på et andet niveau, der er både mere grundlæggende og omfattende" (Personligt interview, 21. november, 2018).

Ligesom den foregående historie, rejser denne korte fortælling fra Lemvig nogle interessante perspektiver for vores forståelse af det antropocæne og mere specifikt den øko-marxistiske fortælling om det antropocæne. For det første peger fortællingen på, at der allerede eksisterer lokale demokratiske fællesskaber og energier nogle af de steder, hvor samfundsvidenskaben sjældent kigger hen, som aktivt arbejder for at bekæmpe virksomheders ret til fortsat at ødelægge vores fælles naturlige miljø. Tidligere i år lovede den forhenværende miljø- og fødevarerminister, at staten ville overtage oprydningens ansvar omkring Høfde 42. Fortællinger som disse kan med andre ord være med til at udfordre den følelse, som Malm italesætter, af, at det ikke rigtig kan være anderledes. Omvendt peger fortællingen også på nogle af de udfordringer, der knytter sig til at mobilisere folk på klimaområdet. Før folk vil gå på gaden for en sag, før de vil sætte hårdt mod hårdt, skal det "komme dem ved." Det kommer folk ved, om der er gift i deres drikkevand, men det kan være sværere at forstå – og føle – hvorfor det kommer dem ved, om de globale gennemsnitstemperaturer stiger med én, to eller tre grader. Måske det kræver en anden forståelse af forholdet mellem menneske og natur, hvilket netop er udgangspunktet for den nymaterialistiske fortælling om det antropocæne.

DEN NYMATERIALISTISKE FORTÆLLING OG TINGENES HANDLEKRAFT

Til forskel fra de to forrige fortællinger om det antropocæne, er udgangspunktet for den nymaterialistiske fortælling, at det ikke længere giver mening at skelne skarpt mellem menneskelig kultur og ikke-menneskelig natur i det antropocæne.⁶ Som blandt andet den franske filosof Bruno

6 Jeg bruger her betegnelsen "nymaterialisme" til at dække over både Latours mate-

Latour har påpeget, så har der i den vestlige idéhistorie eksisteret en udbredt opfattelse af mennesket som noget, der på trods af sit biologiske ophav er hævet over, eller i hvert fald er kategorisk forskellig fra, naturen (*We Have Never Been Modern*). Denne kategoriske opdeling mellem kultur og natur, mellem menneske og ikke-menneske, har været med til at skabe en forståelse af den materielle verden som bestående af passive og livløse "ting", der ikke handler, men alene handles på – af og for mennesker.

Som den politiske teoretiker Jane Bennett skriver i sin bog *Vibrant Matter*, har det medført, at vi er blevet ude af stand til at rette vores opmærksomhed mod – og være sensitive over for – alle de aktive ikke-menneskelige aktører og kræfter, der konstant former og forandrer vores fælles virkelighed (IX). Ved at insistere på en skarp opdeling mellem "kultur" og "natur", der iscenesætter mennesket som den eneste handlende aktør, risikerer vi at miste blikket for en vigtig del af alle de fænomener, der i dag udvikler sig igennem hybride sammenviklinger af både menneskelige og ikke-menneskelige kræfter og aktører. Den globale opvarmning er for eksempel ikke kun et resultat af menneskelig aktivitet, men også en konsekvens af et komplekst samspil af ikke-menneskelige aktiviteter, der udfolder sig gennem et utal af dynamiske kemiske, geologiske, biologiske, bakterielle og termodynamiske processer.

For nymaterialister som Bruno Latour og Jane Bennett indeholder fortællingen om det antropocæne en slags dobbeltbevægelse: På den ene side er det rigtigt, som økomodernisterne og økomarxisterne fremhæver, at mennesket i takt med den teknologiske udvikling har spredt sin indflydelse over alt lige fra hastige forandringer af atmosfærens sammensætning til minutiøse indgreb i bakteriers DNA. Menneskene har, som Bennett

rialisme, som udspringer af aktør-netværks-teori, og Bennetts materialisme, der trækker på en vitalistisk filosofisk tradition. Begge tænkere er "nye" materialister i den forstand, at de fremhæver behovet for et nyt fokus på den materielle virkelighed, der adskiller sig i væsentlige træk fra marxismens økonomiske materialisme (Se for eksempel Latour, "Can We Get Our Materialism Back, Please?"). Selvom der er væsentlige forskelle mellem de to tænkere på andre områder, så deler de i store træk samme forståelse af det antropocæne, særligt hvad behovet for at bevæge sig ud over en hierarkisk opdeling af den sociale og den materielle virkelighed, som der fokuseres på her.

(116) skriver, sneget sig ind i og tilegnet sig stort set hver en afkrog af sine omgivelser, og er i dag i stand til – med overlæg eller ej – at forårsage forskydninger af planetarisk skala, der for bare få århundreder siden ville have været utænkelige. Men, på den anden side er der i samme ombæring sket en modsatrettet bevægelse. Det vi oplever i dag er, at endnu større og mere-end-menneskelige kræfter svarer tilbage og truer med at gøre jorden ubeboelig for såvel mennesker som mange andre former for liv. Det viser sig i det antropocæne, som Latour formulerer det, at "gletsjere skrumper hurtigere, is smelter hurtigere, og dyrearter forsvinder i et højere tempo end den ophøjede politiske proces, bevidsthed og sensibilitet udvikler sig." (*We Have Never Been Modern* 108). I dag er det paradoksalt nok "menneskelige" processer, der forekommer træge og passive, samtidig med at "naturlige" processer udvikler sig hurtigt og uforudsigeligt.

Den nymaterialistiske fortælling om det antropocæne fremhæver således menneskets stigende indflydelse på jordens økosystemer samtidig med, at den minder os om vores menneskelige begrænsninger, og at jorden er befolket af mange andre aktører og kræfter, der konstant udfordrer menneskelige fantasier om kontrol. I stedet for at hænge fast i en antropocentrisk verdensopfattelse, hvor mennesket betragtes som den eneste relevante aktør, er der behov for at studere og kultivere de konkrete, lokale og hybride sammenviklinger af menneskelige og ikke-menneskelige aktører, som i dag er med til at sikre betingelserne for liv i bred forstand.

HISTORIE FRA FELTEN 3: KLOSTERHEDEN, SKOVBRANDE OG MERE-END-MENNESKELIGE LANDSKABER

Ét af de mange steder i landskabet man kan kigge hen for at få et indtryk af den pågående karakter, som klimaforandringer har i et område som Lemvig, er Klosterheden: Danmarks tredjestørste plantage- og skovområde, der strækker sig over et areal på ca. 6.400 hektar. I 2013 brød en stor skovbrand ud i Klosterheden, antændt af en flishugger, som satte i brand. Efter et større slukningsarbejde kom branden heldigvis under kontrol og ingen personer kom til skade. Men lokalbefolkningen kan lige så godt vænne sig til, at begivenheder som disse bliver mere hyppige. Sommeren 2018 var én af de varmeste og tørreste danske somre, der nogensinde er målt. Og der

var ikke tale om et isoleret fænomen: Ifølge det amerikanske klimaagentur NOAA, er de sidste fem år de varmeste år, der er registreret, siden man i 1880 begyndte at måle globale gennemsnitstemperaturer (NOAA National Centers for Environmental Information). Selvom individuelle skovbrande ikke entydigt kan henføres til den globale opvarmning, så betyder stigende globale gennemsnitstemperaturer, at det samlede antal og omfang af skovbrande i verden er steget signifikant.

Fra et nymaterialistisk udgangspunkt er skovbrande et særligt interessant fænomen. Selvom skovbrande kan have fatale konsekvenser for menneske-, dyre- og planteliv, så er de på længere sigt ikke nødvendigvis dårlige for et samlet økosystem (Chen). Og ild er ofte blevet brugt på tværs af kulturer til aktivt at kultivere og regenerere lokale økosystemer. I kølvandet på den førnævnte brand i Klosterheden i 2013 var udmeldingen fra Naturstyrelsen også klar og tydelig: "Naturen har bestemt ikke tabt noget ved branden. Tværtimod." (Naturstyrelsen). Skovbranden havde primært brændt gammelt tømmer og dermed medvirket til at skabe plads til ny og mere varieret vegetation, der på sigt ville medvirke til at forbedre biodiversiteten.

Denne korte historie fra Klosterheden peger, i forlængelse af den nymaterialistiske fortælling om det antropocæne, på behovet for et større fokus på økosystemernes, og deres mange ikke-menneskelige aktørers, egen aktive handlekraft. Modsat økomodernistiske drømme om storstilet klimamanipulation, minder dette perspektiv os om, at naturlige økosystemer ikke uden videre hverken kan kontrolleres eller styres. Ligesom andre komplekse systemer, så handler og reagerer de ofte på uforudsigelige måder (Connolly, *The Fragility of Things*). Omvendt betyder det også – i et mere håbefuldt perspektiv – at naturen selv kan og bør være en aktiv aktør i kampen mod klimaforandringer. Under de rette betingelser er mange økosystemer, som fx visse typer af uberørt skov, utrolig modstandsdygtige over for klimatiske udsving, hvorfor en del af vores opgave i dag blandt andet er at forsøge at genoprette, og ikke mindst bevare, betingelserne for naturens egen modstandsdygtighed. Der er med andre ord behov for, at vi bliver bedre til at forstå både, hvordan vi kan bidrage til at sikre betingelserne for naturens egen genoprettelse, og i de tilfælde hvor det ikke kan lade sig gøre, hvordan vi i fællesskab med både menneskelige og ikke-menneskelige

andre kan lære at leve gode og meningsfulde liv i de efterladte ruiner (Tsing, "A Threat to Holocene Resurgence Is a Threat to Livability"; Tsing et al.).

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER OG EN NY BEGYNDELSE

Jeg har i denne artikel forsøgt at vise, hvordan de tre teoretiske fortællinger om det antropocæne, som jeg her har kaldt henholdsvis den økomodernistiske, den øko-marxistiske og den nymaterialistiske fortælling, hver især bidrager med relevante perspektiver på de politiske udfordringer, som det antropocæne rejser i et område som Lemvig på den danske vestkyst. Desuden argumenterer jeg for, at hvis begrebet om det antropocæne fortsat skal kunne bidrage med nye indsigter og en bedre forståelse af de økologiske kriser, som vi i dag står over, da kan diskussionerne af det antropocæne ikke forblive på et abstrakt teoretisk niveau. Der behov for konkrete analyser af specifikke levede antropocæne virkeligheder, som udfordrer og nuancerer de abstrakte teoretiske fortællinger, der har tendens til at iscenesætte det antropocæne som et fælles globalt vilkår. Det er blandt andet her, at Tsings strøm af historier kommer ind i billedet. Lokale etnografiske fortællinger bidrager til at illustrere, at det antropocæne gøres, føles og leves forskelligt på tværs af tid og rum. Det er i denne forstand, at det antropocæne både er "mindre en én ting", fordi det ikke signalerer ét globalt fælles vilkår, og samtidig er "flere end mange ting", fordi dets mangeartede virkelighed konstant overgår vores begrænsede evne til at beskrive det i globale termer.

Det kan måske lyde som en politisk falliterklæring: Hvordan kan vi føre en effektiv kamp mod klimaet, hvis vi ikke er enige om præmisserne og hvis vi ikke engang er enige om hvilken epoke, vi befinder os? Men denne indvending vender udfordringen på hovedet. Den antager, at hvis alle bare indså, at vi i virkeligheden befandt os i, for eksempel, det kapitalocæne, så kunne vi endelig begynde at føre politik fra samme udgangspunkt. Men politik har aldrig startet med et fælles udgangspunkt: tænk bare på hvor mange forskellige forståelser, der eksisterer af et essentielt politisk begreb som "frihed". Politik drejer sig netop om at handle *uden* et fælles udgangspunkt, men med henblik på at *skabe* noget at være fælles om. Det nytter med andre ord ikke at springe til et globalt niveau og "opfinde" et fælles abstrakt vilkår, der ikke eksisterer (for alle) – det gælder for så vidt

både idéen om en fælles global aktør kaldet, "mennesket", eller en fælles global fjende, "kapitalismen". Tværtimod er der behov for at handle *på trods af* usikkerheden og med en anerkendelse af forskelligheden. Den eneste måde at gøre det på er ved at begynde "midt i det hele", midt i den rodede og komplekse virkelighed, hvor konkret politisk praksis udspiller sig. Kun derfra kan vi begynde at bygge, eller med Latours ord "komponere," mere etiske og bæredygtige fællesskaber: Fællesskaber bestående af såvel menneskelige som ikke menneskelige aktører.

MADS EJSING, Ph.d.-studerende i Politisk Teori ved Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. Har senest bidraget til henholdsvis en dansk udgivelse om FN's verdensmål med kapitlet "Klima, demokrati og lederskab i en ny tidsalder" (*Globale Mål*, Djøfs Forlag, 2019) samt en italiensk antologi om radikal demokratiteori (*Per Cosa Lottare* [What to Fight For], Fondazione Feltrinelli, 2019). Den trykte artikel trækker på arbejde fra hans igangværende afhandling, der undersøger, hvordan den nuværende klimakrise udfordrer eksisterende forståelser af demokrati inden for politisk teori.

STORYING THE ANTHROPOCENE

Less than One, More than Many

This article discusses three different theoretical narratives about the anthropocene that have gained significant traction within the social science literature in recent years: the Ecomodernist, the eco-Marxist and the New Materialist. In an attempt to move beyond the abstract character of much of the debate around the anthropocene, the article brings these three theoretical narratives into conversation with ethnographic field work carried out in a small rural community on the West Coast of Denmark. By juxtaposing the theoretical narratives with a series of small local stories, through what the anthropologist Anna Tsing has called "a rush of stories," the article seeks to make two interventions into the debates about the anthropocene. First, it argues that the conceptual openness of the anthropocene, which has led to neologisms such as the capitalocene, the chthulucene and the plantationocene, is in fact part of its strength, not its weakness. As the stories from the field illustrate, the different realities that the three theoretical narratives point to are in fact able to exist alongside each other. Secondly, and due in

part to this conceptual openness, the article argues for supplementing the abstract theoretical discussions of the anthropocene with more situated approaches that study how the anthropocene unfolds in a *specific* time and place. The world of the anthropocene is a myriad of different, local, interrelated and overlapping realities. Relying on a single global narrative about the anthropocene neglects that multiplicity.

KEYWORDS

EN: The Anthropocene, ecomodernism, new materialism, situated knowledges
DA: Det antropocæne, økomodernisme, nymaterialisme, situeret viden

LITTERATUR

- Altwater, Elmar, et al. *Anthropocene or Capitalocene? Nature, History, and the Crisis of Capitalism*. Red. Jason W. Moore, 1. udg. PM Press, 2016.
- Asafu-Adjaye, John, et al. *An Ecomodernist Manifesto*. 2015, www.ecomodernism.org.
- Bennett, Jane. *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Unknown edition, Durham, NC: Duke University Press, 2010.
- Blok, Anders. "Planetære Perspektiver: Antropocæn, Kapitalocæn, Gaia?" *Turbulens*, 21. januar 2019. <http://turbulens.net/planetaere-perspektiver-antropocæn-kapitalocæn-gaia/>
- Chen, Zhong. "Effects of Fire on Major Forest Ecosystem Processes: An Overview." *Ying Yong Sheng Tai Xue Bao = The Journal of Applied Ecology*, 17 9 (2006): 1726–32.
- Connolly, William E. *Facing the Planetary: Entangled Humanism and the Politics of Swarming*. Durham, NC: Duke University Press, 2017.
- Connolly, William E. *The Fragility of Things: Self-Organizing Processes, Neoliberal Fantasies, and Democratic Activism*. N edition, Durham, NC: Duke University Press, 2013.
- Crutzen, Paul J. "Albedo Enhancement by Stratospheric Sulfur Injections: A Contribution to Resolve a Policy Dilemma?" *Climatic Change* 77 3 (2006): 211. *Springer Link*, doi:10.1007/s10584-006-9101-y.
- Foster, John Bellamy. "Marxism in the Anthropocene: Dialectical Rifts on the Left." *International Critical Thought* 6 3 (2016): 393–421.
- Grove, Jairus Victor. *Savage Ecology: War and Geopolitics at the End of the World*. Durham, NC: Duke University Press, 2019.
- Haraway, Donna J. "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective." *Feminist Studies* 14 3 (1988): 575–99. *JSTOR*, doi:10.2307/3178066.
- Haraway, Donna J. *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. 1. udg., Durham, NC: Duke University Press, 2016.

- Keith, David W. *A Case for Climate Engineering*. Cambridge, Mass: MIT Press, 2013.
- Latour, Bruno. "Can We Get Our Materialism Back, Please?" *Isis* 98 1 (2007): 138–42. *JSTOR*, doi:10.1086/512837.
- Latour, Bruno. *Facing Gaia: Eight Lectures on the New Climatic Regime*. 1., Polity, 2017.
- Latour, Bruno. *We Have Never Been Modern*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1993.
- Lemvig Kommune – *Vision, Politikker Og Strategier*. <https://www.lemvig.dk/Vision--politikker-og-strategier.aspx>. 19. juni 2019.
- Lynas, Mark. *The God Species: Saving the Planet in the Age of Humans*. National Geographic Books, 2011.
- Malm, Andreas. *Fossil Capital: The Rise of Steam Power and the Roots of Global Warming*. NY: Verso Books, 2016.
- Malm, Andreas. *The Progress of This Storm: Nature and Society in a Warming World*. NY: Verso Books, 2018.
- Malm, Andreas, og Alf Hornborg. "The Geology of Mankind? A Critique of the Anthropocene Narrative." *The Anthropocene Review* 11 (2014): 62–69.
- Moore, Jason W. *Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capital*. NY: Verso Books, 2015.
- Naturstyrelsen. "Naturen kommer styrket ud af skovbrand." *Naturstyrelsen.dk*, <https://naturstyrelsen.dk/nyheder/2013/jul/naturen-kommer-styrket-ud-af-skovbrand/>, 5 juni 2019.
- NOAA National Centers for Environmental Information. *State of the Climate: Global Climate Report for March 2019*. <https://www.ncdc.noaa.gov/sotc/global/201903/supplemental/page-1>. 4. juni 2019.
- Rose, Deborah Bird. "Slowly: Writing into the Anthropocene." *TEXT Special Issue* 20 (2013): 1–14.
- Rothenborg, Michael. "Nekrolog: Danmarks første miljøaktivist." *Politiken*, 25. februar 2008, <https://politiken.dk/indland/art4795991/Nekrolog-Danmarks-f%C3%B8rste-milj%C3%B8aktivist>.
- Tønder, Lars. "Det Antropocæne." *Ny Kulturteori*. Red. Birgit Eriksson og Bjørn Schiermer. Hans Reitzels Forlag, 2019. 723–51.
- Tsing, Anna Lowenhaupt. "A Threat to Holocene Resurgence Is a Threat to Livability." *The Anthropology of Sustainability*. Red. Marc Brightman og Jerome Lewis. Springer, 2017. 51–65.
- Tsing, Anna Lowenhaupt. *Arts of Living on a Damaged Planet: Ghosts and Monsters of the Anthropocene*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2017.
- Tsing, Anna Lowenhaupt. "Earth Stalked by Man." *The Cambridge Journal of Anthropology* 34 1 (2016): 2–16.
- Tsing, Anna Lowenhaupt. *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2015.

